

Els grecs segons Riba

Recuperem un dels textos de Carles Riba del volum històric 'Resum de literatura grega' i el presentem amb el pròleg que Eusebi Ayensa ha fet per a l'editorial Cal·lígraf, que acaba d'arribar a les nostres llibreries. El llegat de Riba continua vigent

RESUM DE LITERATURA GREGA

Carles Riba

Antologia a cura d'Eusebi Ayensa
Editorial: Cal·lígraf
Pàgines: 242
Preu: 18

¿M'he cregut Grècia: m'atrau el símbol talment la llüissor de l'aigua als corbs. Amb fragments de poemes i d'estàtues, com hem pogut compondre tanta glòria?»

Museu d'Empúries
Joan Margarit

Com és que Grècia ha condicionat fins a tal punt la civilització occidental que aquesta no es pot entendre deslligada de les seves arrels clàssiques?, es pregunta la gran hel·lenista francesa Jacqueline de Romilly en l'obra *Pourquoi la Grèce?*, publicada a França l'any 1992 i traduïda a un munt d'idiomes.

Com és, dit altrament, que un país –si és que podem parlar de país en referir-nos a la Grècia clàssica– que no conquerí cap poble i que, en canvi, fou dominat per macedonis i romans, un poble que ni tan sols sabé construir la seva unitat i que només aconseguí de fundar colònies arreu de la Mediterrània que no eren més que una mena d'illots, sense relació sovint els uns amb els altres i que no pretenien annexionar o dominar els països que els acollien, com és, doncs, que un país com aquest –clos per dues negres Simplègades, com digué el poeta grec modern Iorgos Seferis– segueix donant sentit al projecte comú europeu?

La mateixa Europa que cada dia anem forjant, a empentes i rodolons, porta el nom d'una heroïna raptada per Zeus, i expressions com complex d'Èdip, fil d'Ariadna, taló d'Aquil·les o jocs olímpics són d'ús habitual en la nostra parla diària.

El vertader abast de l'humanisme grec és posat clarament de manifest per l'art i la religió. En el primer cas, si comparem l'art grec amb l'egipci o l'indi, basta que contemplem moltes estàtues gregues per comprovar que el model, fins i tot quan es reproduïen gegants o monstres, és l'home. I també és difícil de trobar, en la història de la humanitat, una religió més propera a l'home que la grega. L'antropomorfisme hi és

sempre present, i els déus, afaiçonats a imatge dels homes, comparteixen també llurs virtuts i llurs defectes.

En resum, doncs, l'herència grega, basada en l'exaltació de l'home i de les seves enormes capacitats creatives i en una irrenunciable aspiració a la universalitat, s'ha convertit en l'esperit mateix de la nostra civilització occidental. En aquesta línia i com recorda novament Romilly, la condemna de la violència, la tolerància, el respecte a la justícia i el desig de llibertat són connaturals al nostre sistema democràtic, que és també, com a tal, una troballa dels grecs i més concretament

dels atenesos, que eren perfectament conscients d'haver inventat un sistema de govern que, en paraules de Pèricles, és una lliçó viva per a tot Grècia, i que ho és també, tants segles després, per a tots nosaltres.

No creiem que calgui estendre's més en l'exposició de l'herència grega, la vigència de la qual és inqüestionable. L'obra que prologuem també ve a respondre, a la seva manera, a la pregunta que encapçalava el nostre excurs, *Per què Grècia?* Riba, en la presentació succinta dels principals autors grecs, segueix reivindicant el mestratge de Grècia, i ho fa, com és habitual en ell, d'una manera clara i entenedora. Com en altres obres d'assaig (*Escolis i altres articles*, *Els Marges*, *Per comprendre*,... més els poemes i *Polítics i intel·lectuals*), en aquest *Resum de literatura grega*, el gran hel·lenista català segueix els postulats de l'escola crítica de Karl Vossler, de qui fou deixeble directe, i de Leo Spitzer, els quals advoquen, en paraules del mateix Riba, per "descobrir la idea [de l'obra], la «certa idea» d'ella, i comprovar el grau de fidelitat realitzada". Al capdavant, doncs, a Riba no li interessien els detalls accessoris de les obres que presenta sinó el seu centre vital, el seu nucli, allò que ell n'anomena la idea. I així ho diu ell mateix, d'una manera ben planera, en la nota bibliogràfica que clou el present llibre: "L'autor ha procurat (...), quant a la informació, furnir la indispensable per a satisfer una primera curiositat de conjunt." Aquest desig de concreció fa que l'obra que presentem, que recull les lliçons impartides per Riba a l'Escola Superior de Bibliotecàries de 1916 a 1924 en el marc del projecte cultural de la Mancomunitat, segueixi essent perfectament vàlida per al lector modern que vulgui tenir una imatge de conjunt de la literatura grega antiga. I gosem dir fins i tot que en els temps actuals, tan aliens a tot humanisme i en els quals els mitjans de comunicació de masses, quan parlen de Grècia, s'entesten irresponsablement a projectar dia rere dia la cara més sinistra d'aquest país (aquella que es troba precisament als antípodes del model de conducta i de tole-

Una foto poc coneguda de Carles Riba davant la Universitat de Barcelona

rància que van idear els antics grecs i que es concreta en revoltes, càrregues policials i ascens de grups d'extrema dreta), en els temps actuals, com dèiem, la reedició d'aquesta obra és més necessària que mai.

Es podria replicar tal vegada que, des de 1927, any de publicació de l'opuscle (reeditat deu anys després), les teories interpretatives entorn dels autors clàssics han canviat molt. I és veritat. No és menys cert, però, que el missatge que contenen les seves obres continua essent tan actual com en temps de Riba. Altrament dit, la investigació entorn de la qüestió homèrica o del sentit més pregon del teatre de Sòfocles, per posar un exemple, ha avançat molt en els més de vuitanta anys que separen la nostra reedició de la primera impressió d'aquest *Resum de literatura grega*, però allò que fa d'Homer o de Sòfocles uns autors de referència s'ha mantingut inalterable al llarg dels anys.

Aquest llibre, doncs, que constitueix una mínima part de tot el que Carles Riba escrigué sobre literatura grega, que no és pas poc i que es troba repartit, sobretot, en pròlegs, traduccions i notes als volums de la Fundació Bernat Metge, estem convençuts que mereix la mateixa qualificació de *ktema eis aei*, de "possessió per sempre", d'obra clàssica al capdavant, que reivindicava Tucídides, a finals del segle v aC, per a la seva *Història de la guerra del Peloponès*. *

Resum de literatura grega

Homer. La tradició grega feia d'Homer un aede, cec i errant, autor dels dos grans poemes èpics que han arribat sencers fins a nosaltres, la *Ilíada* i l'*Odissea*. Per als grecs, Homer ja era com un semidéu, i la seva història, purament mítica. La data en què suposaven que havia viscut oscil·la entre els segles dotzè i setè; diverses ciutats, la majoria de dialecte jònic, es disputaven la glòria d'ésser la seva pàtria: entre elles, Esmirna i Quios.

Caràcters de la poesia homèrica. Entre les balades guerreres a què hem al·ludit, i Homer, hem de suposar un llarg cultiu de l'èpica com a art. Tot en la poesia d'Homer hi fa creure: la flexibilitat del vers hexàmetre, la manera com el seu ritme crea les formes del llenguatge, l'absolut convencionalisme d'aquest, el seu volgut arcaisme; per altra banda, l'ús de procediments estilístics evidentment tradicionals, com els epítets que acompanyen els noms, les fórmules que apareixen sistemàticament, les imatges pomposes, etc. L'estil és simple, directe i ràpid en l'expressió; però els episodis es despleguen en una lentitud incansable. És, sobretot, noble: la sostinguda

grandesa de la *Ilíada* no ha estat superada ni per Shakespeare; cap forma d'èpica popular no s'hi pot comparar ni de lluny.

En l'acció intervenen constantment els déus; però no en una funció providencial, sinó com a parts personalment interessades. Ells i els herois vénen a constituir, almenys en la *Ilíada*, una humanitat superior no en qualitat, sinó en força: sovint la passió els acosta talment que els déus no es desassenblen dels herois sinó perquè no poden morir. Així, no cal cercar en els poemes homèrics, a diferència de totes les altres epeies, cap motivació religiosa, patriòtica o personal. Tot l'interès està en l'acció i en el sentiment humà en si; els poemes homèrics són plens d'eterna veritat humana, dins una atmosfera de poderosa fantasia que en fa tot un món, alhora real i redimit de la nostra realitat. Però Homer s'esborra i deixa cantar la Musa: ell és només el primer espectador del gran drama, persuadit que la fortuna i la ruïna dels homes antics han estat ordenades "perquè hi hagués un cant per als homes a néixer".

CARLES RIBA